

KURTULUŞ SAVAŐINDA DOĞU VE GÜNEY CEPHELERİ

Hazırlayan: Beyza Nur YAŐAR

GÜNEY CEPHESİ(MARAŞ)

- I. Dünya Savaşı'nın sonlarına doğru Müttefiklerinin yenilmesi üzerine, Osmanlı İmparatorluğu 30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile Anadolu'nun birçok yeri gibi Maraş'ta işgal altına girmesi ile işgal güçlerine karşı 22 Ocak 1920'de başlayan savunma 12 Şubat 1920 tarihinde işgalin ortadan kalkması ile sonuçlanmıştır. Maraş'taki ilk direniş, Sütçü İmam'ın, hamamdan çıkan kadınlara sarkıntılık eden Ermeni askerlere saldırması ile başlamıştır.

GÜNEY CEPHESİ(ANTEP)

- Fransızlar 1 Nisan 1919'da Antep'i işgal ettiler. 1920 yılının Nisan ayı başında Türk Milli kuvvetleri kentte bir ayaklanma başlatarak Fransızlara karşı direnişe geçmiştir. On ay kadar süren direniş esnasında Fransızların kente 70.000 mermi attığı ve Türk tarafında 6317 kişinin öldüğü anlatılır. Fransızlar, kenti yoğun olarak top ateşine tutmuş, Suriye'de bulunan birliklerinden destek almışlar fakat Antep'e girme konusunda askeri bir başarı gösterememişlerdir.
- 30 Mayıs 1920'de Fransızlarla bir ateşkes imzalanmış ise de 17 Haziran'da çatışmalar tekrar başlamış ve aralıklarla 1920 sonuna dek sürmüştür.

- 1914 yılında, I. Dünya Savaşı başladığı zaman Gaziantep 83 bin nüfuslu bir liva merkezi idi.30 Ekim 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi ile İtilaf Devletleri paylaştıkları topraklara sahip olmak amacıyla harekete geçerken, 17 Aralık 1918'de İngilizler Antep'e girmiştir. Bir yıl süren bu işgale Fransızlar tepki göstermiş, 1918 Eylül'ünde yapılan İngilizlerin Musul üzerindeki "Nezaret Hakkı" ndan vazgeçmeleri ile önce Suriye daha sonra Antep, Urfa ve Maraş boşaltılmıştır. Bunun ardından Fransızlar 29 Ekim 1919'da Kilis'i, 5 Kasım 1919'da Antep'i işgal ettiler.

- 1920 yılının başında ise ünlü Antep Savunması başlamış oldu. 1 Nisan 1920'de başlayan Antep savunması 11 ay sürdükten sonra açlık yüzünden sona ermiştir. Savunma süresince Fransızlar şehre 70.000 mermi atmış, 6.000 Antep'li ölmüştür. Bu olağanüstü savunma sonunda Türkiye Büyük Millet Meclisi 6 Şubat 1921 tarihli toplantısında Antep'e "Gazi" ünvanını vermiştir. 15 Mart 1921 tarihinde Londra'da Türk Dışişleri Bakanı ve Fransız delegasyonu Antep, Adana ve çevrelerinin Türklere geri verilmesi hususunda mutabakat sağlamıştır. Nitekim bu antlaşma Ankara Antlaşması ile son şeklini almış ve 25 Aralık 1921'de son Fransız askeri Antep'ten ayrılmıştır.

GÜNEY CEPHESİ(URFA)

- Ali Saip Bey'in Jandarma komutanı olarak Urfa'ya atanmasından sonra halkın örgütlenmesi daha da süratlendi. Üçbin kişilik bir askeri güç oluşturuldu. 12'ler olarak adlandırılan ve Urfa'nın önde gelen 12 vatanseverinden oluşan Kuvay-i Milliye hareketi, önderleri Hacı Mustafa Hacıkamiloğlu vasıtasıyla 7 Şubat 1920'de Fransız komutanlığına şehrin boşaltılmasını isteyen bir ultiमतom verdiler. 9 Şubat'ta şehrin yarısı geri alındı ve 10 Nisan'da Fransızlar çekildiler.

DOĞU CEPHESİ (TBMM Hükûmeti ile Ermenistan Demokratik Cumhuriyeti arasındaki savaş)

- Kurtuluş Savaşı başlamadan önce Doğu Anadolu'nun Ermenilerin eline geçmesine mani olmak için Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti adıyla bir örgüt kurulmuştu. Bu kuvvetler Ermenilerle Oltuda çatışma haline girmişlerdi.
- TBMM Hükümeti artan Ermeni sorunlarına ve yayılmacılığına son vermek amacıyla 20 Eylül 1920'de bölgede bir askeri hareket yapılmasına karar verdi. 15. Kolordu Komutanı Musa Kâzım Karabekir'i tam yetkiyle Doğu Cephesi Komutanlığına atadı.

- 29 Eylül 1920'de saldırıya geçen Kâzım Karabekir kuvvetleri, birkaç gün içerisinde Ardeşen-Yusufeli-Oltu-Bayezit hattını aşarak Drastamat Kanayan komutasında Ermeni kuvvetleriyle çatışmaya girdi. İlk cephe Oltu Muharebesi oldu. Daha sonra Simon Vratsian ve Artashes Babalian komutasında olan Ermeni güçleriyle Sarıkamış Muharebesi (1920) ve Kars Muharebesi yapıldı. Kars'ın doğusuna çekilen Ermeniler Bolşevik Rusya'dan ve ABD'den yardım istedi. Bolşevik Rusya bu Kafkasyayı kendi nüfuz alanı olarak gördüğünden dolayı ve Türk Kurtuluş Savaşı'nı desteklediği için yardım etmeyi reddetti. ABD'den de olumlu yanıt alamayan Ermeniler, işgal ettikleri Erzurum, Kars, ve çevresini Kazım Karabekir kuvvetlerine bıraktı ve bugünkü Ermenistan'ın batısına çekildi. Barış antlaşması imzalanmamıştı.
- Kazım Karabekirin kuvvetleri Ermeni birliklerini daha ileri giderek Gümrü'ye kadar takip etti. Burada Gümrü Muharebesi yapıldı. Yenilen Ermeniler barış istedi.

DOĞU CEPHESİ(Gümrü Antlaşması)

- Barış isteğini kabul eden TBMM Hükümeti 2 Aralık 1920'de Ermenistan'la Gümrü Antlaşmasını imzaladı. Antlaşmaya göre Batum, Sarıkamış, Kars, Ağrı, Erzurum, Artvin, Oltu ve çevresi TBMM Hükümetine bırakılırken savaş esnasında Kazım Karabekir kuvvetlerinin eline geçen Gümrü kenti ise Ermenistan'a bırakıldı. Ayrıca, Mondros sonrasında Ermenistan'a bırakılan Tuzluca (Kulp) kazası da TBMM hükümetinin kontrolüne kaldı.

- Gümrü Antlaşması'na göre:
- Sevr Antlaşması'nın geçersiz olduğu Ermenilerce de benimsenmiştir.
- Ermeniler Doğu Anadolu'daki her türlü isteklerinden vazgeçmişlerdir. Büyük Ermenistan kurma girişimleri sona ermiştir.
- 1878'de elden çıkan Kars ve evresi Türkiye'nin topraklarına katıldı.
- Gümrü Antlaşması TBMM'nin uluslararası alanda ilk siyasi başarısıdır.
- Misak-ı Milli'nin doğu sınırları kısmen de olsa belirlendi.
- Halk üzerinde ordu ve meclisin güveni artmıştır.

SORU 1

- Kafkaslar ve Doğu Anadolu'yu kontrolü altında tutmak amacıyla Ermenileri destekleyen aşağıdakilerden hangisidir?
- A) Rusya
- B) İngiltere
- C) Fransa
- D) İtalya

SORU 2

- Mondros Ateşkes antlaşmasına rağmen emrindeki orduyu dağıtmayarak Ermenilere karşı mücadelesini sürdüren Türk komutanı hangisidir?
- A) Kazım Karabekir
- B) İsmet İnönü
- C) Refet Bele
- D) Fevzi Çakmak

SORU 3

- Aşağıdaki anlaşmalardan hangisinde "Altı doğu ilinde karışıklık çıkarsa buraları işgal edilecek" maddesi konularak bu illerde Ermeni devletinin kurulması planlanmıştır?
- A) Kars
- B) Mudanya
- C) Mondros
- D) Gümrü

SORU 4

- Mondros Ateşkes Antlaşmasınının 24. maddesine göre “Doğu Anadolu’daki altı ilde karışıklık çıkarsa İtilaf Devletleri bu illeri işgal edebileceklerdir.” İtilaf Devletleri bu madde ile aşağıdakilerden hangisini amaçlamışlardır?
- A) Dünya siyasetinde etkin rol almayı.
- B) Hammadde ve Pazar ihtiyaçlarını karşılamayı.
- C) Padişahın güvenliğini sağlamayı.
- D) Bağımsız Ermeni Devleti’nin kurulmasına zemin hazırlamayı.

SORU 5

- Mondros Ateşkes Antlaşmasının 7. maddesiyle aşağıdakilerden hangisi amaçlanmıştır.
- A) Vatanı savunmasız bırakmak
- B) Doğu Anadolu'da Ermenistan devletini kurmak
- C) Anadolu'nun işgalini kolaylaştırmak
- D) Ülke haberleşmesine el koymak